

Stefanía¹

Á óendanlegri og eyðilegri ströndinni sem liggur á milli Skjaldböku- og Rauðasandsstrandar, göngum við fram á óheflaðan timburkross. Hann hefur einhvern tíma verið málaður svartur, en er nú nánast aflitaður. Á örmum krossins má sjá útskorið nafn, og mögulega fyrsta staf eftirnafns sem brátt mun þó mást út með öllu. Stefanía R... Mögulega Rojas, kannski Ramírez eða Ramos.

Við höfðum gengið lengi án þess að koma auga á neitt sem stakk í stúf við einsleitt umhverfið: himinn og haf til hægri, sandströndin svo langt sem augað eygði og til vinstri gróðurbelti *Icaco*-trjáa, möndlutrjáa og pálmatrjáa. Degi hallaði í þrúgandi kyrrð. Brátt hyrfi krossinn sem hafði skorðast niður í sandinn í húminu, með útbreidda armana frammi fyrir endalausum blámanum. Hafði hafði borið hana hingað.

Stefanía ...

Hvernig kona var það sem bar þetta nafn?

Röð skyggnimynda af konum birtist mér fyrir hugskotsjónum. Konum eins og þeim sem finna má í þessum strandhéruðum og á bananaplantekrum svæðisins; konum sem eru bakaðar af sólinni. Ástríðu- og kynþokkafullar birtust þær mér fyrir sjónum, ástleitnar og saklaysislega einlæggar líkt og dýrin. Ímynd einnar tiltekinnar stendur þó uppúr. Skyldi hún hafa heitið Stefanía? Nafn hennar hefur horfið úr minningunni. Andlitið sem dökkur þríhyrningur, umvafið óstýrilátu hári; hvítan í augunum og tennurnar skjannahvítar; berir gerðarlegir fætur og langir sterklegir handleggir.

1 Á frummálinu ber sagan titilinn „Estefanía“. Hún hefur birst í tveimur smásagnasöfnum, fyrst í *Antología del cuento centroamericano* (Safn miðamerískra smásagna, 1973), sem Sergio Ramírez ritstýrði, og síðar í *Narradoras costarricenses: Antología de cuentos* (Kostarískar skáldkonur: Smásagnasafn, 2006) sem Willy O. Muñoz ritstýrði. Frumtextinn er fengin úr síðara safninu.

Hvernig stóð á því að hún kom á bananaplantekruna sem kennd er við Reventazón á Parismínasléttunni? Lífið hafði borið hana þangað fótgangandi frá Guanacaste-héraði. Mig minnir að dómariinn í Santa Cruz hafi getið henni barn þegar hún var rétt skriðin á kynþroskaaldur. Hann varð seinna hæstvirtur dómari við Héraðsdómstólinn. Að sjálfsögðu kannaðist þessi mikilsmetni herramaður ekkert við þetta ómerkilega ævintýri síðar. Hún skildi barnið eftir á fyrsta burðuga heimilinu sem hún fann og hélt fótgangandi áfram leið sinni um lífið. Síðan kom annar, hún mundi ekki nafn hans, og hann skildi hana eftir með barni. Aftur flæmdist hún í burtu og flæktist milli staða. ... Það fæddist stúlka. Hún var eins og sprekin sem berast með straumþungum ánum. Lífið skildi hana yfirgefna eftir með stúlkubarn á bananaplantekru við Atlantshafið. Þannig hélt hún áfram, frá plantekru til plantekru, í dag með einum, á morgun með öðrum. Allt þar til hún hittir eiganda kaupfélags á svæðinu, kínverskan karl, sem þurfti líka að eiga við hana. Og alltaf límdi stúlkubarnið sig við hana eins og trjásveppur á brotinni grein.

Eitt sinn tók hún upp sambúð með manni frá Hondúras og fór með honum á enn aðra plantekru þar sem einungis einhleypum karlmönnum var leyft að búa. Hinir vinnumennirnir á staðnum voru allir frá Níkaragva. Stúlkan var eina konan sem þarna dvaldi. Eina nóttina söfnuðust níkaragvarnir saman og réðust á hús þess hondúrska. Markmiðið var að ná af honum konunni. Þeir börðu hann og gerðu það sem þá lysti við hana. Ekki er vitað hvernig þeir tóku ekki eftir litlu stúlkunni hennar, sem þá var líklega þriggja ára gömul. Á plantekrunni þar sem ég kynntist henni vann hún sem eldabuska. Hún var hundtrygg syni búgarðseigandans, einhleypum myndarlegum og vingjarnlegum pilti. Hún hefði fórnað lífi sínu fyrir hann. Pilturinn kom mánaðarlega á búgarðinn til þess að athuga stöðu uppskerunnar. Þessar heimsóknir glöddu stúlkuna óumræðilega. Hún ljómaði eins og dýrlingur sem sér engil stíga niður af himnum þegar hann birtist. Fyrir hann þoldi hún barsmíðar af hendi drukkens verkstjóra búgarðsins, líkt og dóttir hennar og hundsræksnið. Fyrir hann, gætti hún þess að ekki hyrfi fimmeyringur úr búinu, né svo mikið sem stakt egg, eða sprek úr eldiviðastaflanum.

Á sama tíma nýttist ágóði búgarðsins fyrir árgjaldi pilsins og föður hans að landssamtökum landeigenda og einnig því að frúin, sem þjáðist af þrálátu líkþorni og skakkri stórutá, þyrfti aldrei að stíga út úr bílnum. Ágóðinn dugði einnig fyrir því að dóttirin klæddist samkvæmt nýjustu tísku og kæmist árlega til Evrópu og Bandaríkjanna til að kaupa sér nýja kjóla og fallegru undirföt – nokkuð sem fyllti bestu vinkonur hennar mikilli öfund.

Hún þjónaði þarna í nokkur ár en þegar hún sýktist af malaríu ómakaði sig enginn. Henni var gert að hverfa á brott með dóttur sína og annað hafurtask á sjúkrahúsið San Juan de Dios. Hver veit hvernig fór með stúlkubarnið á þessum tíma ... því að ég held að á sjúkrahustofnuninni hafi henni ekki verið hleypt inn með barnið með sér. Einhleypi pilturinn, sonur eigandans, mundi ekki einu sinni eftir henni. Hvað þá frúin með skökku tána og dóttir hennar. Þau hunsuðu tilveru hennar með öllu. Konunnar sem unni sér ekki hvíldar til þess að hvorki hyrfu egg né önnur gæði, hennar sem tryggði rekstur búgarðsins, utanlandsferðir og tískufatnað á ungfrúna.

Í síðasta skiptið sem ég sá hana var hún enn á leið á sjúkrahúsið, með einni af vörulestunum frá þorpinu Siquirres. Vagninn var þétt setinn blökkumönnum sem hlógu glaðlega, þeldökkum konum sem klæddust litríkum pilsnum og göspruðu eins og páfagaukar, lágmæltum níkaragvabúum og kínverjum. Stúlkunginn hélt sig þétt upp við hana eins og ávallt, nú skorpinn eins og gömul kona og svo alvörugefin að menn spurðu sig hvort bros hefði einhvern tíma leikið um varir hennar. Það var átakanlegt að sjá þennan anga hennar. Augun voru hvöss eins og smávölur og munnurinn þurr eins og moldarbarð þar sem aldrei rignir. Móðirin klæddist ljósbláu og dóttirin gulu. Það glitraði á efnin. Hvers vegna skildu þær vera sparíklæddar? Í mannþrönginni birtust lífssorgir konunnar sem sársaukafullur fáránleiki.

Hverjum hefði komið til hugar að þessi kona væri einungis 25 ára? Hún var svo horuð að það var eins og hún nagaði á sér kinnarnar; á djúpsvartri húðinni speglaðist gulleit augnhvítan og á kinnbeinum hennar, viðbeinum og olnbogum strekktist húðin á beinunum. Þegar hún talaði blasti tannlaus flekkóttur gómurinn við. Tennurnar sem eitt sinn höfðu verið svo hvítar og fallegar

höfðu smám saman tapað tölunni, rétt eins og þegar barnshönd plokkar blöðin af sóllilju.

Þegar hún kom á áfangastað, staulaðist hún niður úr vagninum og studdist við dóttur sína. Hún reikaði um meðal fólksins sem beið þess að stíga upp á aðra vagna. Hún svipaðist um eftir sæti ásamt með hinum ferðalöngunum á vögnunum sem flytja ávexti og annan varning milli plantekranna eftir brautarteinunum. Hvert skildi hún vera að fara? Hún settist niður með dóttur sinni á milli stafla af sekkjum og kössum. Það sást að hún átti erfitt með andardrátt. Það er ekki ólíklegt að hún hafi verið með berkla.

Múldýrasmalinn lét hvína í svipunni og klárinn drattaðist af stað og dró farartækið eftir teinunum. Í fjarskanum, þegar vagninn fjarlægðist, mátti sjá skærlita þústina þar sem mæðgurnar sátu. Ef til vill voru þær enn á ný á leið á einhverja bananaplantekru.

Úr hvaða látlausa kirkjugarði, með sínum tilhyrandi hreysum, ætli krossinn hafi komið?

Hvaða árfarvegur eða öldur höfðu borið hann með sér?

Stefanía R... Ein þeirra mörgu kvenna sem komið hafa og farið um bananaplantekrurnar.

Fyrir aftan okkur var krossinn skorðaður í sandinn, armarnir útbreiddir móti opnum óendanleika hafsins í ljósaskiptunum. Dagur var að kvöldi kominn.

Þýð. Hólmfríður Gardarsdóttir